

Aan de woordvoerders SZW in de Tweede Kamer

cc Dhr. J.N.J. Nobel, staatssecretaris van
Sociale Zaken en Werkgelegenheid

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

Datum 10 januari 2025
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland t.b.v. het
commissiedebat Participatiewet 16 januari 2025

Geachte woordvoerders,

Ten behoeve van het [commissiedebat Participatiewet](#) op 16 januari a.s. stuurt VluchtelingenWerk Nederland u deze brief, waarin wij ingaan op de volgende punten die asielzoekers en vluchtelingen in Nederland raken:

- Hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur
- Resultaten banenafpraak
- Behoud van taaleis in 'Participatiewet in Balans'

Voorgestelde asielmaatregelen: negatieve impact op participatie

Allereerst willen wij u in enkele overwegingen meegeven over de negatieve impact van de voorgestelde [maatregelen](#) op het asielbeleid uit het regeerprogramma op de participatie van asielzoekers en vluchtelingen in de samenleving. De plannen (die inmiddels in wetsvoorstellen zijn uitgewerkt) behelzen het vrijwel onmogelijk maken van de gezinshereniging voor het grootste deel van de vluchtelingen.¹ Zij mogen hier wel blijven terwijl zij zich grote zorgen zullen maken over hun naaste gezinsleden die in moeilijke of zelfs gevaarlijke omstandigheden verblijven waarvan zij langdurig of voor altijd gescheiden blijven. Dit zal een grote belemmering vormen voor de integratie en participatie van deze statushouders.² Daarnaast zullen vluchtelingen alleen nog maar kortdurende tijdelijke vergunningen krijgen die steeds verlengd moeten worden met een grote kans op intrekking ook na langdurig verblijf. Dit zal interfereren met het inburgeringsproces en de kansen op de arbeidsmarkt vanwege het onzekere verblijfsperspectief aanzienlijk verkleinen.

Hervorming arbeidsmarktinfrastructuur

VluchtelingenWerk volgt met veel interesse de ontwikkelingen en de verdere uitwerking rondom de hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur, zoals omschreven staat in de [brief](#) van april 2024 en waarin ook aandacht wordt besteed in de brief over de evaluatie van de [participatiewet](#). VluchtelingenWerk constateert dat de ondersteuningsbehoefte van werkzoekenden en werkenden in een kwetsbare positie zoals asielzoekers, statushouders en Oekraïners structureel moet worden georganiseerd. Momenteel betreffen de diverse initiatieven voornamelijk nog [pilots](#) en proefprojecten.

¹ De afgelopen jaren heeft het grootste deel van de vluchtelingen een vergunning op subsidiaire gronden gekregen. Voor hen zal bij invoering van het tweestatusstelsel gaan gelden dat zij naast een wachtermijn van twee jaar zowel huisvesting voor het gezin beschikbaar moeten hebben als een duurzaam en voldoende inkomen. Deze eisen zullen voor vluchtelingen vrijwel onmogelijk zijn om aan te voldoen.

² Zie ook de [reactie](#) van de Nationale Politie op de ontwerpvoorstellen

VluchtelingenWerk is benieuwd naar de vorming van het Landelijk en Regionaal Beraad en hun respectievelijke meerjarenagenda's en sluit als expert op het gebied van arbeidsparticipatie van vluchtelingen graag hierbij aan.

De participatiegraad van statushouders blijft achter bij de rest van de beroepsbevolking en velen zijn lange tijd afhankelijk van een uitkering. Van de mensen die in 2014 statushouder werden, is na 5 jaar slechts bijna 50% aan het werk. Hier zijn verschillende redenen voor.

De meeste statushouders kunnen na huisvesting in de gemeente niet meteen in hun eigen onderhoud voorzien. Voor veel banen is kennis van de Nederlandse taal nodig die statushouders niet meteen beheersen omdat de verplichte inburgering in principe start na huisvesting in gemeente. Bovendien is inburgering vaak niet te combineren met een fulltime baan. Uit onderzoek blijkt daarnaast dat de woonplaats waar iemand gevestigd is van invloed kan zijn op zijn of haar baankansen. Statushouders kunnen niet zelf kiezen waar zij gehuisvest worden. Hoewel dit inmiddels toeneemt, hebben vele statushouders bovendien (nog) niet kunnen werken tijdens de asielprocedure vanwege verschillende nog bestaande belemmeringen. Niet werken gedurende de asielprocedure kan de aansluiting van statushouders, als zij eenmaal in het bezit zijn van een vergunning, op de arbeidsmarkt bemoeilijken: kennis is verouderd, en als gevolg van hun vlucht en langdurig verblijf in de asielopvang hebben velen een 'gat' in hun cv opgelopen. Ook kan het gedwongen nietsdoen een negatieve uitwerking hebben op de mentale gesteldheid van mensen wat eveneens de afstand tot de arbeidsmarkt vergroot. Vroege participatie is een belangrijk aspect voor verdere integratie en participatie en het opbouwen van een nieuw bestaan.

Zolang ze nog niet financieel onafhankelijk zijn, hebben statushouders recht op een bijstandsuitkering, net als andere minima. Maar waar de bijstand meestal fungeert als laatste 'vangnet' voor mensen die werkeloos zijn geworden, is het voor statushouders een financiële 'springplank' naar hun nieuwe leven in dit land. Ze moeten een kans krijgen toe te groeien naar werk, bijvoorbeeld door een opleiding te volgen. Ook vanwege het feit dat hun diploma's, als ze die al hebben kunnen meenemen, vaak niet erkend of anders gewaardeerd worden in Nederland. Ook krijgen ze te maken met kosten die andere minima niet hebben. Hun start- en uitgangpositie is daarom onvergelijkbaar met die van andere bijstandsgerechtigden.

Statushouders die betaald werken, hebben heel vaak een kwetsbare arbeidsmarktpositie doordat ze meestal een tijdelijk arbeidscontract hebben en vooral in deeltijd werken. Onder de groep statushouders en asielzoekers is nog veel onbenut arbeidspotentieel. Dat is jammer en tegelijkertijd een kans, want Nederland kampt met een enorm arbeidstekort, werkgevers staan te popelen om hen in dienst te nemen en de groep zelf wil hun talenten benutten, hun kennis en ervaring inzetten.

Bij Oekraïners is er sprake van een snelle, hoge participatiegraad op de Nederlandse arbeidsmarkt. Toch zijn er ook zorgen over hun kwetsbare positie. Zij zijn net als statushouders veelal in flexibele banen werkzaam en vaak in banen die niet matchen met hun opleiding (sniveau) en werkervaring. Ook zijn er zorgwekkende signalen rondom arbeidsuitbuiting.

VluchtelingenWerk roept het kabinet op om aandacht te blijven houden voor de kwetsbare positie op de arbeidsmarkt van asielzoekers, statushouders en Oekraïners en duurzame initiatieven te ontwikkelen waardoor deze groep werk vindt dat aansluit bij hun opleiding (sniveau) en werkervaring.

Resultaten banenafpraak 2023

Vluchtelingen behoren niet tot de doelgroep waar de banenafpraak zich op richt en zijn niet opgenomen in het doelgroepenregister. Zij zijn wel een [kwetsbare](#) groep die extra ondersteuning nodig heeft om volwaardig te kunnen meedoen op de arbeidsmarkt. Dit komt ook naar voren in de de brief over evaluatie van de [participatiewet](#). Vluchtelingen hebben over het algemeen een grotere afstand tot de arbeidsmarkt en daardoor in eerste instantie extra ondersteuning nodig. Bovendien is hun eerste baan vaak een startbaan (of broodbaan) en geen duurzame baan die recht doet aan diens ervaring, capaciteiten en/of wensen.

Het bereiken van passend werk op eigen niveau is een zoektocht en vraagt om maatwerk. [Onderzoek](#) onder statushouders laat zien dat zij vaak via oproep- of kortdurende contracten starten en vandaaruit doorgroeien naar een vaste baan. Zij blijken meestal uit beeld te zijn bij de gemeente op het moment dat de uitkering stopt. De periode waarin hen maatschappelijke begeleiding geboden wordt is dan vaak ook al voorbij. Om toch naar een volgende baan te kunnen komen zijn vluchtelingen dan regelmatig afhankelijk van VluchtelingenWerk of andere organisaties die voorbij de betaalde opdracht ondersteuning bieden. Om werk op het eigen niveau te bereiken hebben veel statushouders langer ondersteuning nodig, ook nadat zij betaald werk hebben gevonden. Dit geldt ook voor Oekraïners.

VluchtelingenWerk wijst op het belang om de noodzakelijke arbeidstoeleiding door de gemeente te continueren ook aan iemand die nieuw is in de gemeente en al werk heeft – bijvoorbeeld in het kader van de Wet inburgering 2021. Daarmee kan proactief worden ingezet op het wegwerken van tekorten in sectoren als zorg, onderwijs en techniek. VluchtelingenWerk roept op om voldoende en structurele financiering voor gemeenten vrij te maken voor de extra ondersteuning, zodat zij bijvoorbeeld leerwerktrajecten, maatwerkcoaching, -begeleiding en bijscholing aan vluchtelingen kunnen bieden.

In de [brief](#) over de resultaten van de banenafpraak van juli jl., wordt het Programma Smpel Switchen benoemd. Door de huidige arbeidsmarkt met relatief veel flexibele en tijdelijke contracten, komt het regelmatig voor dat mensen tijdelijk terug moeten vallen op een bijstandsuitkering. Dit geldt ook voor vluchtelingen. Aangezien de aanvraag van een bijstandsuitkering complex en tijdrovend is, en bovendien een groot beroep doet op het 'doenvermogen' van de bijstandsgerechtigde, bestaat het risico dat mensen de stap naar werk niet altijd (opnieuw) durven zetten. Om die reden heeft VluchtelingenWerk er in haar eerdere [brief](#) aandacht voor gevraagd om ten aanzien van dit programma ook de doelgroep statushouders mee te nemen. In de [nota](#) van 16 december jl. aan de Tweede Kamer wordt duidelijk dat de doelgroep waar het programma zich op richt, niet specifiek is afgebakend. Smpel Switchen maakt geen onderscheid op basis van kenmerken van doelgroepen. VluchtelingenWerk is verheugd dit te lezen en wil in dit kader oproepen om het Programma Smpel Switchen in de uitvoering ook actief in te gaan zetten voor statushouders.

VluchtelingenWerk zoekt naar de stand van zaken rondom het [aanvraagtijdvak](#) van sociale innovatie onder het Europees Sociaal Fonds (ESF+) voor projecten die gericht zijn op statushouders of Oekraïense ontheemden. Ook wil VluchtelingenWerk graag de stand van zaken weten ten aanzien van de streefcijfers arbeidsparticipatie van statushouders in de eerste jaren van inburgering, zoals genoemd in de uitvoeringsbrief Inburgering van december 2023.

Behoud taaleis

Uit de [Nota van Wijziging](#) bij het wetsvoorstel 'Participatiewet in balans' blijkt dat de regering de taaleis in de Participatiewet met een aangepast handhavingsregime, wil behouden (art.18b).

VluchtelingenWerk onderschrijft het belang van de beheersing van de Nederlandse taal om mee te kunnen doen op de Nederlandse arbeidsmarkt en in de Nederlandse samenleving als geheel. Toch verbaast ons het voorliggende voorstel voor het behoud van de taaleis.

Uit de evaluatie van de taaleis in Participatiewet (2019) blijkt immers dat gemeenten grote moeite hebben met de uitvoering ervan en daar is sindsdien weinig aan veranderd. Ook blijkt uit de evaluatie dat de effectiviteit van de taaleis groter zou kunnen zijn als zou worden gestreefd naar een haalbaar (hoger of lager) taalniveau per individuele uitkeringsgerechtigde. Lang niet alle geboren en getogen Nederlandse uitkeringsgerechtigden (met of zonder migratieachtergrond) beheersen immers de taal op niveau F1 en dat roept direct spanning op met het gelijkheidsbeginsel.

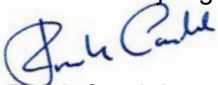
We vragen ons af of over het huidige voorstel om de taaleis te behouden overleg heeft plaatsgevonden met de VNG/gemeenten, zodat de uitvoerbaarheid en handhaving van de taaleis voor gemeenten kan worden verbeterd? In het huidige voorstel gaat veel aandacht uit naar de handhaving, maar we zien helaas geen voorstellen om de taaleis veel effectiever, efficiënter en rechtvaardiger te maken. Dat lijkt ons een gemiste kans. Wat ons betreft zouden gemeenten moeten worden verplicht om een gratis aanbod van taallessen te doen aan mensen aan wie de taaleis wordt opgelegd. Immers zonder het volgen van professionele taallessen zal het zeer lastig zijn om aan de eis te voldoen en met een bijstandsuitkering is het niet mogelijk om dergelijke lessen zelf te bekostigen. Veel van de mensen die dit betreft hebben in het verleden waarschijnlijk (meerdere) pogingen gedaan om de taal te leren, maar zijn daar blijkbaar onvoldoende in geslaagd. Dit benadrukt de noodzaak van een goed en professioneel aanbod voor deze groep.

We vragen ons af wat de regering wil doen als blijkt dat er onvoldoende taallessen kunnen worden geboden vanwege het tekort aan docenten Nederlands als tweede taal (NT2). Bij inburgering is dit een groot probleem en leidt dit tot wachtlijsten. Wat ons betreft zou dit daarom reden moeten zijn om af te zien van het opleggen/handhaven van de -in dit geval onmogelijke- taaleis. Verder dringen we erop aan om bijstandsgerechtigde inburgeringsplichtigen (zijnde statushouders) of zij die op medische gronden zijn ontheven van de inburgeringsplicht, vrij te stellen van de -voor hen overbodige- taaleis in de Participatiewet, zodat zij niet te maken hebben met een vergelijkbare verplichting uit twee verschillende wetten met twee verschillende handavingsregimes. Dit zorgt enkel voor onduidelijkheden in de uitvoering en verwarring bij deze groep.

VluchtelingenWerk is voorstander van het bevorderen van het volgen van taallessen door beloning, in plaats van dit af te dwingen door sanctionering. De bijstand voorziet in een bestaansminimum en het korten op deze uitkering brengt grote financiële risico's met zich mee. Sanctioneren is daarmee contraproductief en schiet zijn doel voorbij, want het ontstaan van schulden is juist een belemmering om aan het werk te komen.

Wij hopen dat u onze inbreng kunt gebruiken in het debat. Voor vragen of een toelichting zijn we uiteraard beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel

Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland